

ЄС, а також дозволить чітко визначити випадки дозволеного використання сирітських творів на внутрішньому ринку Європи. Прийняття даної Директиви 2012/28/EU є важливим кроком щодо недопущення появи творів-сиріт в майбутньому, оскільки встановлює чітку процедуру реєстрації авторських прав з впливають контролем за дотриманням авторських і суміжних прав. Створення масштабних цифрових бібліотек послужить стимулом для наукових досліджень і винахідницької діяльності, забезпечивши вчених ефективними цифровими засобами пошуку та дослідження замість традиційних аналогових інструментів тощо.

Національне українське законодавство у сфері авторського права не може розвиватись без визнання міжнародних стандартів, важливість яких зростає внаслідок виникнення нових технологій, що знищують будь-які національні кордони під час використання результатів творчості. Для досягнення цієї мети необхідно звернутися до законодавства і правозастосовної практики провідних країн світу, проаналізувати і адаптувати досвід відповідно до української правової дійсності, що неможливо зробити без участі і консультацій з представниками правоволодільців і потенційних користувачів, на права і обов'язки яких вплинуть відповідні зміни в законодавстві. При цьому, результатом комплексної роботи з регламентації правового режиму сирітських творів має з'явитися таке правове регулювання, яке б мінімізувало можливість зловживання правом і максимально відповідало інтересам як правоволодільців, так і користувачів, та суспільним інтересам в цілому.

Так, необхідно створити уніфіковані стандарти обліку (реєстр), оцифровки і легального використання подібної інформації, зокрема, сирітських творів. Слід прийняти нормативні документи, що регулюватимуть обіг сирітських творів в світлі останніх правових нововведень і розвитку науково-технічного прогресу. Потрібно визначити типи творів в законодавстві про сирітські твори та сформулювати категорії користувачів і варіанти використання контенту в законодавстві про твори-сироти.

Список бібліографічних посилань:

1. Impact assessment opinion: Orphan Works. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/347587/RPC11-BIS-1063_4_Orphan_works_IPO_-_consultation_stage__IA_-_opinion.pdf.
2. Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:EN:PDF>.

Одержано 18.04.2017

УДК 347.466

Ірина Йосипівна Пучковська,

доцент кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4693-3127>

ЩОДО ЗАСТАВИ МАЙНОВИХ ПРАВ

Застава майнових прав є досить молодим видом застави, виникнення якого пов'язане з прийняттям Закону України «Про заставу» 1992 р. [1]. Після законодавчого

закріплення можливості використання майнових прав як предмета застави виникла значна кількість питань, які є актуальними і сьогодні.

Практика застосування норм українського законодавства щодо застави майнових прав та відсутність у вітчизняній науці цивільного права теоретичного обґрунтування застави майнових прав призводить до того, що досить часто має місце неоднозначний підхід не лише до тлумачення теоретичних аспектів застави майнових прав, а й до застосування правових норм, пов'язаних з цим видом застави. Ще десять років тому українськими науковцями зверталася увага на те, що оскільки не всі майнові права можуть заставлятися, то негативним фактором, що впливає, насамперед, на відповідну правозастосовну практику, є відсутність в українському законодавстві чітко окреслених систематизованих критеріїв щодо тих майнових прав, які можуть бути предметом застави [2, с. 1]. Не змінилася ситуація і сьогодні. В науковій літературі не вщухають спори щодо складу майнових прав, які можуть виступати предметом застави, що не в останню чергу обумовлене суперечностями та прогалинами вітчизняного законодавства як з питань застави майнових прав, так і поняття та видів майнових прав.

Перш за все слід сказати, що поняття майнового права діюче законодавство України не містить. На фоні відсутності законодавчого закріплення поняття майнового права Цивільний кодекс України [3] відносить майнові права до складу майна, визначаючи природу цих прав як речових. Так згідно ч. 2 ст. 190 ЦК «майнові права є неспоживною річчю. Майнові права визнаються **речовими правами**».

Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» майновими правами, які можуть оцінюватися, визначає **будь-які права, пов'язані з майном**, відмінні від права власності, **у тому числі** права, які є складовими частинами права власності (**права володіння, розпорядження, користування**), а також інші специфічні права (**права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо**) та **права вимоги** (ст. 3 Закону) [4].

Згідно з ч. 7 ст. 5 Закону України «Про іпотеку» [5] предметом іпотеки може бути право оренди чи користування нерухомим майном, яке надає орендарю чи користувачу право будувати, володіти та відчужувати об'єкт нерухомого майна. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (**суперфіцій**) та право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (**емфітевзис**), відносячись до речових прав на чуже майно, є правами майновими.

В Положенні Правління Національного банку України про валютний контроль майнові права визначені виключно як «**права вимоги** особи за зобов'язаннями, за якими вона є кредитором» (п. 1.4) [6].

В ст. 424 ЦК знайшли закріплення **майнові права інтелектуальної власності** як права на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключного права дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключного права перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання.

Відповідно до положень законів України «Про іпотеку», «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» до майнових прав відносяться і права на нерухомість, що перебуває в процесі будівництва.

Відповідно в українському законодавстві в якості майнових прав закріплені як речові права, за винятком права власності, так і зобов'язальні права (права вимоги), майнові

права інтелектуальної власності тощо. Очевидно, що майнові права по відношенню до зобов'язальних, речових, прав інтелектуальної власності та інших виступають як родові поняття до видового. Тому більш коректним було б таке формулювання положень ч. 2 ст. 190 ЦК: «Речові права визнаються майновими правами».

Очевидно, що цивільна оборотоздатність певних майнових прав та можливість звернути на них стягнення, дозволяє розглядати **в якості предмета застави права вимоги, обмежені речові права, майнові права інтелектуальної власності** тощо. При цьому на практиці предмет переважної більшості договорів застави майнових прав складають права вимоги – т.т. права зобов'язальні. Останнє цілком зрозуміло, адже незважаючи на те, що в ст. 4 закону України «Про заставу» та ст. 576 ЦК предметом застави визначені майнові права без будь-яких обмежень, законодавчого врегулювання в розділі V закону України «Про заставу» «Застава майнових прав» в якості предмета застави зазначили лише **права вимоги** по зобов'язаннях.

Так згідно зі ст. 49 Закону України «Про заставу» заставодавець може укласти договір застави як належних йому на момент укладення договору прав вимоги по зобов'язаннях в яких він є кредитором, так і тих, що можуть виникнути в майбутньому.

Відповідно договір застави має передбачати особу, яка є боржником по відношенню до заставодавця, наприклад орендаря за договором оренди або покупця за договором поставки, право грошової вимоги до якої і складає предмет договору застави майнового права. Боржником заставодавця може бути і заставодержатель, наприклад за договором банківського вкладу. Застава грошових коштів на депозитних рахунках у банківських установах останнім часом активно застосовується суб'єктами цивільного обороту. Незважаючи на те, що гроші визначаються у ЦК України як різновид речей, коли мова йде про безготівкові гроші, то саме за правилами застави майнових прав може здійснюватися їх застава, оскільки предметом застави є право вимоги клієнта до банку повернути йому грошові кошти, що знаходяться на депозитному рахунку. Саме застава грошових коштів на депозитних рахунках у банківських установах виділяється українськими дослідниками в якості затребуваного на практиці, порівняно нового виду застави. При цьому недоцільно вважати різновидом застави майнових прав заставу дебіторської заборгованості, оскільки за своєю природою дебіторська заборгованість як економічна категорія у цивільно-правовому розумінні є лише сукупністю права грошових вимог.

Вимоги, які мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких заборонена законом, предметом застави виступати не можуть (ч. 5 ст. 576 ЦК). До таких вимог відносяться вимоги, які є невіддільними від особи, наприклад, право на отримання аліментів, на відшкодування шкоди, завданої здоров'ю. Особистий характер цих вимог не допускає їх відчуження чи звернення на них стягнення. Вони припиняються смертю особи.

Звернення стягнення на заставлені майнові права відбувається шляхом відступлення заставодавцем заставодержателю вимоги, що впливає із заставленого права. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про заставу» заставодержатель набуває право вимагати в судовому порядку переведення на нього заставленого права в момент виникнення права звернення стягнення на предмет застави. З врахуванням положень ст. 20 ЗУ «Про заставу» та ст. 590 ЦК про звернення стягнення на предмет застави у позасудовому порядку за наявності домовленості сторін договору застави про це уступка заставодавцем заставодержателю вимоги, що впливає із заставленого права, може відбуватися і шляхом пред'явлення вимоги заставодержателя безпосередньо до заставодавця без звернення до суду.

Список бібліографічних посилань:

1. Про заставу: закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 47. Ст. 642.
2. Нижний С. В. Застава майнових прав як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2007. 16 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: закон України від 12.07.2001 № 2658-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.
5. Про іпотеку: закон України від 05.06.2003 № 898-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 313.
6. Положення про валютний контроль: затв. постановою Правління Національного банку України від 08.02.2000 № 49. *Офіційний вісник України*. 2000. № 14. Ст. 573.

Одержано 25.04.2017

УДК 347.637

Ольга Володимирівна Розгон,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6739-3927>

**ВІДІБРАННЯ ДИТИНИ БЕЗ ПОЗБАВЛЕННЯ
БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ НА ПІДСТАВІ УХИЛЕННЯ ВІД
ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ ЧЕРЕЗ НЕСТВОРЕННЯ
НЕОБХІДНИХ ЖИТЛОВО-ПОБУТОВИХ УМОВ**

Виховання дітей є головним моральним і правовим обов'язком батьків. Від того, як батьки виконують свої обов'язки, повною мірою залежить увесь процес розвитку дитини, а відповідно, і її формування, становлення як особистості [1, с. 256].

Невиконання або неналежне виконання батьками своїх обов'язків із виховання дитини тягне за собою притягнення батьків до юридичної відповідальності, а саме застосування до винної особи санкцій сімейно-правової відповідальності [2, с. 44]. Самостійність сімейно-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності обстоє і В. Мироненко, яка підкреслює, що теоретичне існування та практичне застосування заходів сімейно-правової відповідальності до батьків за неналежне виконання обов'язків із виховання виявляється у вигляді позбавлення батьків батьківських прав і відібрання дитини без позбавлення батьківських прав [3].

У разі застосування такої сімейно-правової санкції, як відібрання дитини без позбавлення батьків батьківських прав немає необхідності чекати настання шкідливих наслідків (вони і так очевидні, знехтуване ставлення до дітей ніколи не приведе до позитивних наслідків). Саме застосування такої санкції спрямоване на відвернення тих негативних наслідків, що може потягти за собою протиправна поведінка батьків [4].

Відібрання дитини у батьків – це теж санкція за невиконання батьківських обов'язків, але більш м'яка, ніж позбавлення батьківських прав.